

Arka sayfa yazısı

Türkiye'nin ve Türkiyelilerin yaşamımda nasıl ve neden önemli olduklarını daha önceden başka yerlerde anlatmıştım. Bu nedenler Türkiye ile alakalı olduğu kadar kendimle de ilgilidir. Aile üyelerimin dünya ile ilişkileri olmadı. Almanya'dan Amerika'ya Devrim'den evvel gelmiş ve Devrimci Ordu'da bir onbaşı olarak görev yaptıktan sonra Kanada'ya göç etmiş bir atamın haricinde, diğer atalarımın hepsi İngiltere veya İrlanda'dan Kanada'ya göç etmişler. Anne ile babamın da yaşadıkları kasabanın dışı ile pek ilgilendikleri yoktu. Bu durum, İkinci Dünya Savaşı sırasında bile böyleymiş.

Ama ben on beş yaşında ortaokul öğrencisiyken başlıca on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl İngiliz edebiyatı eserleri ile tanıştım. Ondan sonra henüz on yedi yaşına gelmeden üniversite sınavına girdim. Başka yerlerde de anlattığım gibi ben, okulda değil ama tanıdığım ve sosyalizm tarafından etkilenmiş bir adam sayesinde, Ernst Trattner ve yazdığı "The story of the world's great thinkers" adlı bir kitap ile Hutton, Einstein, Darwin, Marx gibi önemli bilim insanları ve keşifleriyle tanıştım. Tabii ki otuzlu ve kırklı yıllarda Marx bugün olduğundan çok daha önemli bir şahsiyet idi. Sanırım 1953 yılında üniversiteye başladığımda ben de bir bilim insanı olmak istiyordum. Bilim dalları hakkında pek bilgi sahibi olmadığım için ama benim için matematik kolay olduğundan dolayı matematikçi olayım dedim. Bana 1954 yılında hocalarımın birisi, "o zaman farklı yabancı dilleri öğrenmeniz gerektir, Fransızca, Almanca, Rusça, hatta İtalyanca bile" diyerek bir tavsiyede bulundu. Öyle olsun diyerek ilk olarak Fransızca kursu gördüm, ondan sonra yazın da Almancayı kendim öğrendim. Veya öğrendiğimi zannettim. İkinci yılımda kendisini beğendiğim ve Rus müziğini çok seven bir bayan hocadan biraz Rusça öğrendim. Tabii ki o hoca, Rus devriminden sonra Kanada'ya göç etmişti ve devrimden evvelki eski edebiyatı çok seviyordu. Ondan üniversitedeki son yılımda da ikinci Rusça kursunu aldım. Yabancı dillerle olan alakam 1965 yılına kadar öylece kaldı. Gerçekte hiç bir yabancı dil konuşmıyordum, ama Princeton'a geldiğimde benim için çok önemli olan Alman matematikçiler Carl Ludwig Siegel ile Erich Hecke'nin makalelerini ve Paris'te yayımlanmış Séminaire Cartan veya Séminaire Chevalley gibi seminer notlarını yeterince okuyabiliyordum.

Bu yıllarda matematiğe en önemli katkı Eisenstein serilerinin genel teorisi oldu. Bu çalışmayı 1964 yılında bitirdim, fakat bir sonraki yıl matematiğe gerçekten hoşnut edici bir katkı yapamadım. Özellikle iki bağlantılı alanda, yani o zamanlar daha var olmayan genel otomorf L-fonksiyonları ile Artin Sanısı'na ait alanlarda aradığım fikirleri bulamıyordum. Hatta matematikten vazgeçmeyi bile düşünüyordum. O sıralarda Princeton'da kaldığımız evin bulunduğu kısa ara sokakta bir yıllığına Princeton'a gelmiş olan bir Türk iktisatçı Orhan Türkay ile ailesi komşumuz oldu. Tabii ki anneler ile çocukları çabucak kaynaşıp tanışmış oldular. Orhan Bey, Türkiye'de çok yaygın olarak kullanılmış mikro iktisat teorisi üzerine olan kitapların yazarıdır. Maalesef şimdi vefat etmiştir. Ben ailem ile 1964/65 akademik yılını Berkeley'de geçirecektim. Tesadüf o ki Orhan Bey de Amerika'daki ikinci yılını orada geçirdi. Sonuç olarak biz zaman zaman Berkeley'de görüşüyorduk. O şevkli bir fotoğrafçıydı ve halen evimizde Orhan Bey'in çekmiş olduğu, çocuklarımız ile onun en büyük oğlunun yer aldığı, çok sevdiğimiz bir fotoğrafı var. Onunla sohbetlerimizin birisinde araştırmamda ilerleyemediğimi anlatarak belki araştırma yapmaktan vazgeçip bir defa dünyayı göreyim diye düşündüğümü anlattım. O da hemen bana "neden Türkiye'ye gelmiyorsun?" diye karşılık verdi. Ben ise, konu o kadar ciddi olmadığından başka konularda söz açtım. Fakat bir kaç ay sonra, ben Princeton'a o da Türkiye'ye dönmüş olduğunda, konuşmamızı hatırlayarak ona bir mektup yazdım.

Ben böylece 1967 sonbaharında Ankara'ya Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne geldim. Hava alanda Orhan Bey bizi bekliyordu ve ilk günlerimizde bize çok yardım etti. Mesela kısa zaman içinde, Çankaya'da Yeşilyurt Sokak'ta, hem arkadaşı hem de bir ara ODTÜ'nün rektörlüğünü yapmış olan Seha Meray'ın dairesinin tam yanında

bulunan bir daireyi bize buldu. Seha Bey'in ailesi eşime ve çocuklarımıza çok yardım etti. Ziyaretimiz sırasında eşim hasta oldu. Hastalığından sonra ona çok yardım eden Seha Bey'in eşi Gülsüm Hanım Türkiye'de olduğumuz zamanda bizim için en önemli kişi oldu. !!!Maalesef Türkiye'den ayrıldığımız sırada, aşağıda anlatacağım gibi, Türkçem henüz çok zayıftı, ailesiyle, yani Gülsüm Hanım kendisinin okumamış olduğundan okulda olan oğluyla, haberleşemiyorduk. O zamanlarda Türkiye'de yaşam sık sık çok zor olabiliyordu ama haberleşemeyince onun durumunun nasıl olduğunun bizde haberi olmamıştan ona gerek olan şekilde yardım edemiyorduk. Kendimi affetmediğim ihmaldir.!!!

Bu arada, Orhan Bey'e mektup yazdıktan sonra ve Princeton'dan ayrılmadan önce, fakat araştırma yapmaktan vazgeçtikten sonra Princeton'da Türkçe öğrenmeye başladım. Ayrıca Rusçaya da tekrar başladım. Rusça hocam gene hoşuma giden, Rusya'dan göç etmiş, Valentina Tschebatorioff-Bill isimli bir bayan idi. Çok yıllar sonra Rusça hocamın kardeşinin yazdığı "Russia, My Native Land: A U.S. Engineer Reminisces and Looks at the Present" adlı bir kitapta, ikisinin İstanbul'dan geçip Avrupa'da yaşadıklarını ve sonunda Amerika'ya geldiklerini, babaları Porphyry Grigorievich Chebotarev'in Kazak ordusunda subay olduğunu, hem de kardeşinin Gregory P. Tschebotarioff olduğunu öğrendim.

Böyle, hazırlayıcı bir yaşam hoşuma gitmişti. Araştırma yapmaktan vazgeçince de bol miktarda boş zamanım oluşmuştu ve eğlenmek için Eisenstein serilerine ait bazı hesaplamalar yapmaya başladım. Yani 1964 yılında yazdığım makalede kullanmadığım adalik formda olan Eisenstein serisinin sabit terimini hesaplamaya giriştim. Hesaplamaları tamamlayıp düşününce birkaç ay evvel arayıp da bulamadığım kavramları buldum ve André Weil'e durumu, başka yerde yayımlanmış bir mektupta yazdım. Bu mektubun Türkiye ile direkt alakası yoktur. Weil, kendisine yazmış olduğum bu mektubu anlamadı, fakat beni düzenlediği bir seminere davet etti. Aslında bu seminerlerde Weil, Hecke'nin meşhur teorisini ikinci dereceden bir $Q(\sqrt{\alpha})$ cebirsel cismine, hatta her derecesi sonlu cebirsel cisimlere genişletmek istiyordu. Weil, cismin sonsuz yerlerinin gerçel olduğu durumda bunun nasıl yapılması gerektiğini anlıyordu, fakat cismin karmaşık sonsuz yeri olduğu durumda çözemediği zorluklarla karşılaşılıyordu. Tabii ki ben bu teoriyi aylar boyunca devamlı olarak düşündüğümünden dolayı bu problemi hemen çözebildim. Birincisi Princeton'dan ikincisi ise Ankara'dan yazılmış ona gönderdiğim iki mektupta çözümümü anlattım.

http://publications.ias.edu/sites/default/files/langlands-weil2-ps_0.pdf

Jacquet ile yazdığımız kitapta farklı bir çözümü kullandık fakat ben ilk verdiğim adi diferansiyel denklemlere ait olan çözümü tercih ediyorum.

İkinci olarak, L -fonksiyonlarına ait kitap yazılırken ortaya çıkan bir problemden, yerel ϵ çarpanının varlığı probleminden bahsetmeliyim. Cahit Arf'ın benim ODTÜ'ye gelmemle, bildiğim kadarıyla, bir ilişkisi olmadığı halde matematik bölümünde odalarımız yan yanaydı. Böyle olmasına rağmen zannediyorum ki o ilk aylarda beni fark etmemişti. Sonraları tanıştığımızda Cahit Bey, o sıralarda fonksiyon cisimleri üzerine araştırma yaptığını ve bu çeşit cisimler için abelyen-olmayan sınıf cisim teorisini geliştirmek istediğini söyleyerek bu yöndeki fikirlerini bana anlattı. Ben ise ona yerel ϵ çarpanına ait ne kanıtlamak istediğimi anlattım. Helmut Hasse ile doktora yapmış olan Cahit Bey, bildiğim kadarıyla 2. Dünya Savaşı süresince bile onunla irtibatını kesmemiş olduğundan Hasse'nin 1954 yılında yayınladığı *Artinsche Führer, Artinsche L -Funktionen und Gauss'sche Summen über endlich algebraischen Zahlkörpern* adlı makalesini bana verebilirdi.

<http://publications.ias.edu/rpl/section/22>

yazısında da anlattığım gibi bu makale sayesinde ϵ çarpanının varlığını göstermeye başlayabildim. Varlık dört ön-savın bir sonucudur. Bu ön-savlardan üç tanesi oldukça kolaydır, ancak dördüncünün ispatı çok zordur. Bernhard Dwork bu ispatı buldu fakat ne yazık ki bu ispat son derece uzun ve zor olduğundan hiçbir zaman yayımlanmamış ve bugüne kadar hiç kimse, en azından hiçbir yetkin

matematikçi şu an Princeton Üniversitesi kütüphanesinde bulunan Dwork'un kâğıtlarını dikkatle gözden geçirmemiştir. Bence yerel cisimler ile yerel Galois grupları hakkında eksik kavrayışımız otomorf formların genel kuramının gelişmesinin önündeki önemli bir mânidir. Büyük ihtimal ile Dwork'un ispatında bu gruplara ait önemli bilgiler bulunmaktadır. Maalesef genç matematikçiler Dwork'un çalışmasını dikkatle gözden geçirmeye teşvik edilmez. Deligne varlık problemi için sade bir global kanıt buldu. Bu kanıt sayesinde biz yerel ϵ çarpanının varlığından faydalanabiliriz fakat bu çarpan bir yerel nesne olduğundan dolayı yerel bir ispat bulmak gerekmektedir. Dwork sayesinde, ve biraz da sayemde, böyle bir ispat mevcuttur, fakat daha kısa ve daha kolay kavrayabileceğimiz bir ispat gerekmektedir. Hem Serre hem de Deligne, Dwork'un araştırmasının önemini takdir etmiyorlar. Serre için çarpanın varoluşu "peu de chose" dur; Deligne'e göre yerel ispat yayımlanmadığından dolayı mevcut değildir. Onların sebepleri muhtemelen yersizdir.

Ankara'da yalnız araştırma değil hocalık da yaptım. Sınıfımda en azından dört tane sonra Amerika'ya gidip lisansüstü eğitim yapacak öğrenci vardı: Yılmaz Akyıldız, Şafak Alpay, Aydın Aytuna, Cihan Saçlıoğlu. Hepsi doktora çalışmalarını tamamladıktan hemen sonra olmasa da Türkiye'ye dönüp, oradaki eğitime pek çok katkıda bulundular.

Hatırladığım beşinci öğrenci tüm sınıfın en iyisiydi. İsmi Mükremin Mutlu. Onu Yale Üniversitesi'ne öğrencim olarak götürmek istiyordum. Mükremin'i davet ettim fakat o Türkiye'de kalmak istiyordu. İlk olarak iktisat bilimi okumak istiyordu ama duydum ki Mükremin o zamanlar çok tehlikeli olan siyasete çekilmiş. Sonunda cesedi bir suyun kenarında bulunmuş. Bana anlatıldığına göre otopsi raporunda "kemiklerinin kırık olduğu" yazılıymış, büyük ihtimal ile köprüden denize atıldığı sanılıyor. Kimin atmış olabileceği belli değil, polis de olabilir, ülkücü denilen sağcı bir grup da olabilir.

ODTÜ'de bulunduğum sırada Gündüz Ikeda Ankara'ya, belki kışın belki de ilkbaharda, gelip bir seminer verdi. Seminerinden sonra kendi konusundan biraz bahsettik. O zamanlar Gündüz Bey İzmir'de profesör idi. Hem Arf hem de beni İzmir'e davet etti. Bu benim için önemli bir olay oldu. Türkiye'ye gelerek Türkçeyi öğrenmek istiyordum, fakat İngilizce kullanan ODTÜ'nün Türkçe öğrenmek uygun bir yer olmadığını da çabuk anlamıştım. Ayrıca o zamanlarda dil çabuk değişiyordu. Dolayısıyla iyi sözlükler yoktu ve herhalde benim elimdekiler de iyi değildi. Sonuç olarak, ben dolmuşlarda, bakkalda mümkün olduğu kadar Türkçe konuşarak lisanı öğreniyordum. Özellikle bakkalda Bosna-Hersek'ten göçmüş olan bir adam vardı. Onunla konuşmak güzel oluyordu.

Türkçem çok zayıf olmasına rağmen İzmir'de seminer okuyarak Türkçe konuşmak istiyordum. İzmir'e gitmeden evvel konuşmamı ezberleyerek evde eşime sundum. Tabii ki o zamanlar şimdiki zamanlar gibi değil. Bugün genç matematikçiler için İngilizce (Amerikanca) öğrenmek matematik öğrenmekten daha önemli gibi geliyor bana! O zamanlarda, İzmir'de matematik okuyup konuşmamı tamamladıktan sonra İngilizce konuşamayan gençler etrafımda toplanarak benimle Türkçe konuşmak istiyorlardı. Maalesef dediklerini ben hiç anlayamıyordum ve çok utanıyordum. Ondan sonra bir adada yemek yedik. İsmi Cengiz olan bir matematikçiyle konuşup sigara içtik. Ertesi gün Arf'la Ankara'ya dönmeden evvel şehirde dolaşp bir kaleye çıktım. Hangi kaleydi artık bilemiyorum. Orada bir Karadenizli olduğunu düşündüğüm bir gemiciyle konuşup gene sigara içtim. O sıralarda çok az Türkçe konuşabiliyordum.

Bunun haricinde, Türkiye ziyaretimin tam sonunda ailemle Büyükada'da tatil günleri olarak geçirdiğimiz bir hafta dışında, Türkiye'de başka bir yolculuk yapmadım. Buna rağmen ben yabancı bir ülkeden ne isteyip ne beklediğimi ilk defa Türkiye'de öğrendim. İki yıl sonra, 1970'de, Almanya'da Bonn'a davet edilmişim. Ailemle oraya gitmeden evvel, birkaç hafta süreyle Almanca öğrenimi gördüm ve Bonn'a geldikten hemen sonra Almanca konuşarak seminerler verdim. Öğrencilerle ve öğretmenlerle daima Almanca konuşuyordum. Tabii ki ilk zamanlarda konuşmaktan ziyade daha çok dinliyordum. Fakat bir kaç ay geçtikten sonra gerçekten Almanca da konuşmaya başladım ve yavaş yavaş bugüne kadar takdir ettiğim Alman edebiyatı ve Alman tarihi ile tanıştım. Özellikle Thomas Mann'ın bazı romanlarını sonradan

iki üç defa okudum. Bazı tarihçileri de beğeniyorum fakat onlara şu ana kadar yeterli zaman ayıramadım. Ondan sonra yavaş yavaş hem Fransa'da hem de Quebec'te yetmişler ile seksenlerde hem Fransız edebiyatı ve tarihi ile hem de onlar kadar bol olmasa da benim için önemli olan Fransız Kanadalı yazarların eserleriyle de tanıştım.

Fakat anlatmak istediğim başka bir şey var. Bugün herkes İngilizce konuşmak istiyor, Rus matematikçiler, Fransız matematikçiler, dünyadaki adeta her matematikçi, ayrıca İstanbullu sokak çocukları da. Türkiye'de bazı üniversitelerde, Almanca bazı enstitülerde Türkçe veya Almanca konuşarak ders veya seminer vermek yasak değilse bile teşvik edilmez. Yetmişli yıllarda, altmışlı yıllarda bu durum bugünkü kadar aşırı değilmiş ama o zamanda bile terbiyeye göre Amerikalılar mevcut ise İngilizce konuşuluyormuş. Ben Amerikalı değil Kanadalıyım fakat Avrupalılar için aramızdaki bir fark yok. Bir defa Bonn'da bir akşam eğlencesinde geç bir vakitte bir kişi keyifle dedi ki, "Die Amis sind weg. Wir sind unter uns. Wir dürfen deutsch reden." Yani ben ile eşim o sırada Alman olarak sayılıyorduk. Özellikle Almanya'da ama zaman zaman başka yerlerde de yabancılığım sık sık fark edilmemekte. Böyle olduğu hâlde bugün her yerde İngilizce konuşmak isteyen aptallar var. Benim için, yolculuk etmek binalara dağlara bakmak değil mümkün olduğu kadar yabancı dili ve yabancı yaşamı benimseyerek kendi yaşamımdan kaçmak demektir. Fakat yaşamıma ait bazı şeyleri de terk etmek istemem, bunlar ailem ve mesleğim. Ama insanın öylece yaşamından uzaklaşması bugün zor görünüyor. Dünyanın herhangi bir ıssız bölgesinde bile anadili yabancı birisine karşı kibar olunmak adına İngilizce konuşan yapışkan kimselere rastlarsınız. Üniversitelerde bu tarz kişiler çok daha fazla var. Fakat dikkat ederseniz dünyada anadilini seven kişileri, matematikçiler arasında bile hâlâ bulabilirsiniz. Türkiye'de hevhulma bitkisi ilaç olarak kullanılıyor, Amerika'da ise başka bitki örtülerinin gelişmesini engelliyor. Belki İngilizce/Amerikanca aynıdır. Kendi yurdunun dışında hevhulma bitkisi faydalı değil, zararlıdır. Geçmişte Almanya'da, Fransa'da, Rusya'da, İtalya'da yerine göre farklı, kendi fikirleri doğrultusunda matematik gelişmiş. Bugün ise herkes öbürünü takip etmek istiyor. Türkiye'de ise sonuç başkadır. Benim öğrencilerim Amerika'dan Türkiye'ye döndü. Bugün farkında olduğum kadarıyla Amerika'ya giden matematikçiler orada kalıyorlar. Yurdunu, anadilini özlemiyorlar.

Kendimi Türkiye'yi ziyaret ettiğim için çok talihli hissederim. 1967'de öğrenci olup, bugün Türkiye'de önemli bir fizikçi olan Cihan Saçlıoğlu'na 1980 yılında Bonn'da rastladım, ondan sonra onu profesörü olduğum Institute for Advanced Study'ye davet ettiğim hâlde, o yıllarda Türkiye'yi âdeta unuttuyordum. İlk defa 1999 yılında İstanbul'daki Feza Gürsey Enstitüsü ile ODTÜ'nün izleme heyetinin bir üyesi olarak birkaç günlüğüne Türkiye'ye döndüm. Gene Türkçe dinleyince hasret çektiğimi anladım, sık sık bu ülkeye dönerek, Fransa'da, Almanya'da yaptığım gibi Türkçe dilini öğrenmek istiyordum. Bu memleketlerde yaptığım gibi Cihan Bey'in ve Yıldız Teknik Üniversitesinde profesör olan Meral Tosun'un yardımlarıyla ilk olarak, Fransa'da ve Almanya'da yaptığım gibi, Yıldız Teknik Üniversitesi'nde birkaç semineri Türkçe olarak verdim. Başka ülkelerde edindiğim tecrübelerim sayesinde bu defa tekrar Türkçe dilini daha iyi bir biçimde öğrenebiliyordum. Halkla da biraz tanıştım ve dostlar edindim. Tabii ki Türkçem gene de istediğim kadar iyi değil. Şu an daha yaşlıyım, Princeton'da çalışmalarımın vakti buldukça Türkiye tarihi ile Türkiye edebiyatı ile tanışarak meşrutiyet yılları, Türkiye iktisat tarihi, özellikle de devrim ve savaş yıllarını az da olsa anlamaya başlıyorum. Tabii ki alfabenin ıslahı, dil ıslahı nedeniyle Osmanlı edebiyatı ile tarihi bana erişilmez görünüyor. Fakat Yahya Kemal Beyatlı veya Ahmet Hamdi Tanpınar gibi arada gelen yazarlar bu yönde benim için faydalıdır. Tanpınar'ın hem konuları hem de üslubunu beğeniyorum. Ama ilk olarak otobiyografisini keşfettiğim "Suyu arayan adam" ve şimdi okuduğum Şevket Süreyya Aydemir'in tarih kitapları yirminci yüzyıldaki Türkiye'yi anlamam için bana çok fayda sağlamaktadır. Ben tarihçi olmamama rağmen biraz Şevket Süreyya Bey gibi tarihi anlamaya uğraşıyorum. Tabii ki anlattığı tarih kendisi tarafından yaşanmış, pek çok belgeleri ve esaslı şahsiyetleri, hadiseleri incelediği tanıdık bir tarih, ama her şeyden önce dünyayı kendisi için anlamaya uğraşan bir kişiymiş Şevket Süreyya Aydemir.

Elbette Türkiye'deki matematikçilerin arasında çok sevip takdir ettiğim matematikçilerle, bazen aileleriyle tanışıp kendimden uzaklaşarak memleketin içerisiyle tanıştım. Fakat şimdi rastladığım iki kişinin en güzel sözlerini hatırlıyorum. İlk olarak, bir gece eşimle Beşiktaş'tan Kadıköy'e gemiyle gitmek istiyorduk fakat iskeleye geç gelince hemen Beyoğlu'na gitmek istedik. Bir taksiye binerek isteğimizi anlattım. Yolda konuşan taksi sürücüsü bana "Abi, Amerika'da uzun zaman kaldın!" dedi. Ondan birkaç yıl öncesinde tek başıma İstanbul'dayken İzmir ile Efes'i ziyaret etmek istedim ve Selçuk'ta bir otelde kalıyordum. Sabah sokaklarda dolaşırken sokakta oynayan yedi veya sekiz yaşlarında olan küçük bir kızla konuştum. Nereden geldiğimi filan anlattım. Birkaç dakika konuştuktan sonra bana, "Kanadalı için Türkçe iyi konuşuyorsun" dedi. Güzel bir iltifat idi, haysiyet, özgüven ve ruh zengini bir kız... Pek çok Avrupalı matematikçi, pek çok iş adamı için iyi bir misal olur diye düşünüyorum.

Türkiye'ye direkt alakalı olmadığı hâlde bahsetmek istediğim bir konu daha var. Yukarıda anlattığım gibi Türkiye'ye gittiğimde Rusça öğrenmekten geçici süreyle vazgeçmişim. Bence diğer biraz da olsa konuştuğum Rusça dillerin arasında, İngilizce, Fransızca, Almanca, ve Türkçe arasında en güzelidir. Fakat yapısı zordur. Rusçayı iyi okuyabiliyorum fakat konuşabilsem bile iyi seviyede denilemez. Tolstoy gibi eski Rus edebiyatı ve yazarları olduğu kadar yirminci yüzyıldaki yazarlarını da seviyorum, mesela Mihail Şolohov'un yazdığı "Ve Durgun Akardı Don", Boris Pasternak'ın yazılar, ve Vasily Grossman'ın Türkçe çevirisinin var olup olmadığını bilmediğim Жизнь и Судьба adlı eseri. Şolohov'un romanını Türkiye'ye gitmeden evvel satın almıştım fakat ancak bundan üç yıl evvel okumaya başlayabildim ve çok uzun bir eser olduğundan iki yılda okumayı bitirebildim.

Maalesef Rusya'yı yalnız tek bir defa, iki/üç hafta için ziyaret ettim. Türkiye'ye ilk geldiğim zaman ailemle Kafkasya'dan geçmeyi düşünüyordum ama bu düşünceden çabuk vazgeçmek zorunda kaldım. Zannediyorum ki bugün de Rusya'dan Türkiye'ye direkt Kafkasya'dan geçiş zordur!

Yaşlıyım. O kadar zaman bana kalmıyor. Buna rağmen belki gelecekte Trabzon'dan kalkıp Karadeniz'den geçerek vapurla Rostov-na-Don'a gidebilirim. Ondan sonra Moskova'ya trenle geçmek şüphesiz mümkündür.

Robert Langlands